

## YEREL BASINDA ETNİK ÇATIŞMA SÖYLEMİ: MERSİN İLİ ÖRNEĞİ

Erhan Arslan\* - Berna Arslan\*\*

### ÖZET

Temelinde etnik çatışmaların olduğu olaylar farklı dönemlerde, farklı gruplar arasında yaşana gelmiştir. Bu çatışmalardan biri de; Mersin İli Çilek Mahallesi'nde 21 Mayıs 2011 tarihinde doruk noktasına ulaşan Kürt kökenli vatandaşlarla, Cono aşiretine mensup vatandaşlar arasındaki çatışmalardır. Bir kişinin yaşamını yitirdiği, 45 kişinin yaralandığı, evlerin kundaklandığı bu olayların sonucunda, Cono aşiretine mensup vatandaşlar güvenlik güçlerinin nezaretinde Çilek mahallesinden alınarak bir başka mahalleye yerleştirilmiştir. Etnik temelli ve sonuçları ağır söz konusu çatışmalar tarihsel ardalanı içerisinde değerlendirildiğinde; gerginliği besleyen/körükleyen çeşitli nedenlerin varlığını görmek olanaklıdır. Toplumsal barış ortamını olumsuz yönde etkileyen ve etnik gruplar arasındaki tahammülsüzlüklerde bir domino etkisi yaratan söz konusu çatışmaların; varlığının yanı sıra kitle iletişim araçları ile kamuoyuna nasıl duyurulduğu da büyük önem taşımaktadır. Günümüz modern yerel basını, kitle iletişimi açısından toplumun en öncelikli ve en önemli araçlarıdır. Bu noktada yerel kamuoyunun oluşumunda başat rol oynayan yerel basın; gerginliği artırıcı ya da barış ortamını sağlayıcı bir aktör olarak ön plana çıkabilmektedir. Bu çalışma, yerel basında barış gazeteciliği normlarının ne kadar uygulandığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın kuramsal bölümünde; Mersin ilinin etnik yapısı, toplumsal yaşamda etnik gruplar, barış gazeteciliği ve Mersin yerel basınının niceliksel yapısı ile haber söylemi konuları ele alınmıştır. Çalışmanın uygulama bölümünde ise "söylem analizi" tekniği ile yerel basındaki 18-24 Mayıs 2011 tarihleri arasındaki Mersin İlinde yaşanan olaylara ilişkin haberlerin çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Mersin İlinde yayınlanan 12 günlük gazete çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada; örneklemini oluşturan gazetelerde yayınlanan etnik boyutlu çatışmalar ile ilgili haberler, Teun van Dijk'in söylem analizi yöntemiyle barış gazeteciliği açısından incelenmiştir.

Anahtar sözcükler: Barış gazeteciliği, söylem analizi, yerel basın, etnik çatışma

### DISCOURSE OF ETHNIC CONFLICT IN LOCAL PRESS: CASE STUDY OF MERSİN

#### ABSTRACT

Events which are based on ethnic-conflicts have been occurred in different periods between distinct groups. One of these conflicts is; the conflict that reached to its peak point on 21 May 2011 in Mersin Çilek neighborhood between Kurdish citizens and citizens that belong to Cono tribe. As a result of these events, in which one people died, forty-five people were injured and houses were sabotaged, citizens of Cono tribe were taken from Çilek neighborhood under the control of security forces and they were placed to another neighborhood. When the conflicts which are ethnic-based and have heavy balance sheets, are evaluated within its historical background; it is possible to see various reasons that support/ incite tension. The conflicts which affect social peace atmosphere negatively and create a domino effect in intolerances between ethnic groups; have an importance both because of its presence and its way of being announced to public opinion through mass media devices. Today's modern local media is the most privileged and most important device of the society in terms of mass communication. At this point, local press which plays a dominant role in the constitution of local public opinion; can come into prominence as an actor who increases tension or provides a peaceful atmosphere. The goal of this study is to show how

\*Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi

\*\*Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi

*journalists report news about conflict and how much they abide to the peace journalism approach. In the theoretical part of this study; ethnic structure of Mersin, ethnic groups in society, peace journalism and quantitative structure of Mersin's local press and news discourse are discussed. In the applied part of this study news of events in Mersin between 18-24 May 2011 in local press are analysed with "discourse analysis" technique. 12 days of newspapers, published in Mersin, constitutes the sample of this study. News about ethnic dimensional conflicts which are published in newspapers that constitute the sample of this study, are examined in terms of peace journalism with Teun van Dijk's discourse analysis technique.*

*Keywords: Peace journalism, discourse analysis, local press, ethnic-conflicts*

## GİRİŞ

Medya kuruluşlarının, toplumumuzda kültürel çeşitlilik olarak nitelendirilen, ırk, etnik köken, dini inanç gibi farklılıklara sahip gruplara ilişkin haberlerinde özellikle toplumsal barışa katkı sağlamak birincil hedefi olmalıdır. Oysa medya ile ilgili yapılan birçok bilimsel çalışmada farklı toplumsal grupların medyada sorun odaklı temsil edildiğini ortaya koymaktadır.

Toplumdaki çoğunluk grubu üyelerinin doğrudan çok az bilgi sahibi olduğu sosyal gruplar ve olaylar hakkında, medya elitleri, kamusal bilgi ve açık veya gizli kanılar yaymakla kalmaz, daha da önemlisi etnik olayların yorumlanması konusunda, azınlık gruplarına ilişkin önyargılara ve ayrımcılığa meşruluk da sağlayabilecek ideolojik bir çerçeve sunmaktadırlar (Köker ve Doğanay 2010: 4). Mevcut durumun aksine, çatışma haberlerinin, barış odaklı gazetecilik ilkeleri dahilinde kamuoyuna sunulması, toplumsal sorumluluk işlevinin yerine getirilmesini sağlayacaktır.

Farklı etnik grupların bir arada yaşadığı Türkiye genelini en iyi şekilde temsil eden ve tarihsel süreç içinde değişik nedenlere bağlı olarak göç alan, halen de göç almaya devam eden önemli illerimizden birisi de Mersin'dir. Mersin ili'nde temelini etnik çatışmaların oluşturduğu olayların son zamanlarda yoğunlukla yaşandığı ve haber söylemlerine yansıdığı gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, 21 Mayıs 2011 tarihinde Mersin ili Çilek Mahallesi'nde Kürt kökenli vatandaşlarla, Cono aşiretine mensup vatandaşlar arasındaki etnik temele dayalı ve sonuçları bakımından da dikkate değer olan çatışmanın barış gazeteciliği ilkeleri doğrultusunda yerel basın tarafından kamuoyunu niceliksel/niteliksel olarak nasıl bilgilendirdiği/yönlendirdiğini ortaya koymak çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır.

Çalışmanın kuramsal bölümünde toplumsal yaşamda etnik gruplar, Mersin ili etnik yapısı ve barış gazeteciliği konuları ele alınmıştır. Uygulama bölümünde ise farklı okur kitleleri, sermaye yapıları, tirajları olan, resmi ilan alan ve düzenli olarak yayınlanan Mersin ilindeki 12 günlük gazete çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada; örneklemini oluşturan gazetelerde yayınlanan söz konusu etnik boyutlu çatışma ile ilgili haberler, Teun van Dijk'ın söylem analizi tekniğiyle değerlendirilmiştir.

## 1. TOPLUMSAL YAŞAMDA ETNİK GRUPLAR

Etnik, kökeni ortaçağlara dayanan ve günümüze dek yaygın olarak kullanılan bir terim olmakla birlikte Klasik Yunanca'da Hristiyan ve Yahudi olmayan kişi anlamına gelen "*ethnos*" sözcüğünden türemiştir (Hutchinson ve Smith 1996: 4). Günümüzde genel olarak benimsedikleri soy (köken), dil, din ve sahip oldukları kültür itibarıyla diğer gruplardan farklı olan gruplar etnik olarak nitelenir. Etnik kimlik; temelde, başta dil ve dini inanç olmak üzere, töre, gelenek ve benzeri öğelerin belirlediği kültürel bir olgudur (Önder 2007: 1).

Etniklik kavramı son derece esnek ve girift bir oluşumdur. Ancak etniklik kavramı veya olgusu tek bir unsurla belirlenemez. Bu nedenle, modern sosyoloji açısından etniklik anlayışı, yeni ve deneyime dayalı görüşleri taşımaktadır. Zanden, etnikliği tanımlarken taşıdıkları kültürel farklılıklara dikkat çekmiştir: "*Dünyanın birçok kısmında insanlar deri rengi, saç dokusu, çeşitli yüz şekilleri, kafa biçimleri gibi ırki özellikleriyle farklılıklar gösterirler. Bu tür doğuştan gelen özellikleri biz soy olarak belirliyoruz. Buna karşılık dil, din, iktisadi düzenlemeler, hükümet, beslenme alışkanlıkları, elbise şekilleri ve aile kalıplarıyla dünya üze-*

*rindeki insanlar kültürel ayrılıklar sergilerler. Kültürel uygulamadaki bu farklılıklardan dolayı bu insanlara etnik gruplar diyoruz”* (aktaran: Türkdöğün 2006: 1). Benzer şekilde Erkal da (2005: 134) etnikliği farklı kültürel değerler ve yaşam tarzları ekseninde açıklamıştır. Etniklik biyolojik olmaktan çok; kültürel değerlere göre bütünden veya hâkim gruptan birçok alanda yaşama tarzı farklılığını ifade eder. Etniklik, ırki değil; kültürel dir. Etniklik kültürel olduğuna göre; kültürün bütün unsurlarını kapsar. Sadece dine, dile, örf ve adetlere, sanata; kısaca kültürün bütün unsurlarından sadece birine göre etniklik belirlenemez

Etnik gruplar büyük kurumlara ve sınıflara (kastlar hariç) nazaran çok daha iç gruplardır ve toplumsal hayatta “onlar” ve “biz” ayrımını muhafaza ederler. Bir cemaat içindeki her etnik grubun üyeleri, diğer grupların belli ölçülerde dışlamalarına, kendilerini kabul etmemelerine, önyargılı yaklaşımlarına ya da baskılarına maruz kalabilirler. Bu ayrımcılık, davranışları sadece bir farkın mevcudiyetini tanımak düzeyinden, yoğun nefret ve tepki gösterilerine kadar gidebilmektedir; bu davranışlar basit bir grup birliği ruhunu yansıtabilecekleri gibi, aynı zamanda kör olmuş ve kör edici bir grup egizmini de ele verebilirler (Türkdöğün 2006: 41). Farklı etnik gruplar arasındaki çatışmalara temel teşkil eden onlar ve biz ayrımı, kültürel özellikleri bakımından farklı değerlere sahip bu gruplar arasındaki kaynaşmayı ve bütünleşmeyi engelleyici bir rol oynamaktadır.

## 2. MERSİN İLİ ETNİK YAPISI

Mersin, tarihsel süreç içinde birçok etnik grubu, kültürü içinde barındıran hoşgörü ve barış kenti olarak karşımıza çıkmaktadır. Mersin’e ilk gelenler Hristiyanlardır. Demirtaş (1996), Mersin’e ilk yerleşenlerin Adalar ve Kapadokya’dan gelen Rum Ortodokslar olduğunu belirtir. Yine Demirtaş’a göre, Suriye ve Lübnan’dan gelen ticaretle uğraşan Arap Ortodokslar da Mersin’e ilk yerleşenler arasında sayılır (Oğuz 2006: 27). Farklı dinlere mensup Müslüman, Yahudi ve Hristiyanların kiliselerini, sinagoglarını, camilerini kurdukları Mersin’de ayrıca Arap, Ermeni, Türk, Süryani gibi çeşitli halkların birlikte yaşamayı başardığı ender kentlerden birisi olmuştur (Erjem 2009: 33).

Toplumsal hayat içinde tarih boyunca değişik nedenlerden dolayı göç olgusu hep var olmuş-

tur. Göç; birçok değişimleri ve sorunları beraberinde getiren bir sosyal konu olarak, irdelenmesi ve işlenmesi gereken önemli bir husus olarak sürekli gündemde yer almaktadır. (Erjem 2009: 1) Türkiye’nin yakın tarihi incelendiğinde toplumdaki politik, ideolojik ve ekonomik alanda değişimlerin başlangıcı olarak kabul edilen 1980’li yıllar bu anlamda bir milat olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla göç olgusu incelenirken 1980 öncesi ve sonrası olarak iki dönemde incelenmektedir. İlk olarak, 1950-1980 döneminde Türkiye’de uygulanan kalkınmacı politikaların hayata geçirilmesiyle ortaya çıkan iç göç ile sanayileşme ve kentleşmenin hız kazanmasıdır (Saraçoğlu 2011: 1).

İkinci olarak ise; kaynağını 1980 öncesinden alan ve 1990’lı yıllarda tırmanışa geçen Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki bölücü terör olaylarının halkı tehdit etmesi ve zorunlu göçün başlamasıdır. Bu noktada da bir taraftan köylerden kent merkezlerine ve bölgenin gelişmiş illerine yoğun göç yaşanırken; bir yandan da daha yoğun olarak ülkenin diğer bölgelerine ve gelişmiş, sanayi tarım yerleşim yerlerine de göç dalgası başlamıştır. (Türkyılmaz 1998: 11) Genel itibariyle Mersin’deki nüfus artışında bu iki farklı göç olgusunun çok önemli etkisi vardır. Bu sebeple nüfus kökeni de değişmektedir. Mersin’de farklı kültürde insanlar bir arada yaşamaktadır. Farklı kültürleri bir araya getiren, Mersin’in kentsel çekiciliği ve göçtür. Nüfus göçünde ve artışında Mersin ve bölgenin sahip olduğu istihdam imkânları yanında tarım ticaret ve diğer hizmet sektörleri öteden beri çekici bir rol oynamaktadır (Çakır ve Sarı 2009: 1570).

Başta Güneydoğu ve Doğu Anadolu olmak üzere ekonomik ve sosyal nedenlerden dolayı çeşitli nedenlerle Mersin’e göç edilmiştir. Mersin’in göçte cazibe merkezi olmasının başında, tarım ve ticaret imkânlarının yanı sıra, coğrafi yapısı, iklimsel avantajı ve hemşehrilik bütünleşmesi gelmektedir (Erjem 2009: 1). Saraçoğlu (2011: 2), bu dönemde kente göç edenlerin etnik olarak amorf bir yapı sergilediklerini ve göç etmelerinin arkasındaki motivasyonun genellikle her bölge için benzer özellikler taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca eskiden göçmen kitlesinin hemşehrilik temelinde belirli mekânsal ayrışmalar içerisinde olduklarını, ama bu ayrışmaların keskin etnik ayrımlara denk düşmediğini belirtmektedir.

Göktürk ise (2007) Mersin iline yönelik saptamalarında; Mersin'in ekonomik olarak güçlü, mekânsal açıdan büyük ölçekli, toplumsal açıdan değişken ve birden çok kültürü bir arada barındırdığını vurgulamaktadır. 2003, 2004 ve 2006 yıllarında yaptığı karşılaştırmalı saha araştırmasında Mersin'de yaşayan yüzde 50-55 dolayında bir kesimin kendisini Türk, yüzde 30'luk bir kesimin Kürt ve yüzde 10'unun da Arap olarak tanımladığını belirtmektedir. Aynı verilere göre kent nüfusunda yüzde 32,4 oranında yer alan Kürtlerin üçte ikisinin kente yerleşmesi son 15 yıl içinde, "zorunlu göç" ile gerçekleşmiştir (Göktürk 2007). Mersin Valiliğinin 1997 yılında yaptığı çalışmada ise, Mersin'e göç edenlerin yüzde 45,3'ünü Doğu ve Güneydoğu'dan gelenlerin oluşturduğu belirtilirken (İçel Valiliği 1997: 217) Çakır ve Sarı (2008: 1571) tarafından yapılan ve 2008'de sunulan araştırmaya göre, bu oran yüzde 53 olarak verilmiştir. Bu oransal farklılık da göçün devam ettiğinin bir göstergesi olarak sunulmuştur.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin sosyal yapı özelliklerinden biri yarı göçebe aşiretlerin varlığının devam etmesidir. Göçebe aşiretler köylere nazaran daha çok içine kapalı topluluklar olup, göçebe aşiretlerde akrabalık ve kan hısımlılığı önemli bir özelliktir. Göç edenler genellikle bir arada yaşamaya gayret göstermektedirler ve birbirleri ile sıkı temasları vardır. Bölgede yaygın olan aşiret reisliği, ağalık, şeyhlik, seyyidlik gibi statüler koruyucu ama dışı açılmayı engelleyici olmuştur. (Türkyılmaz 1998: 59) Söz konusu içe kapalı toplum yapısı beraberinde çevre ile uyum ve iletişim sorununu doğurmuştur. Geçmişten günümüze göç olgusu ile gelişen ve değişen kültürel yapılanmaya sahip Mersin ilinde bir arada yaşadıkları halde, farklı etnik gruplar arasında tahammülsüzlüklerin giderek artışı gösterdiği gözlenmektedir.

Göktürk (2007) Mersin ilinin farklı etnik gruplara sahip olmasının geçmişte ve bugünkü durumu arasında farklılıklara dikkat çekmiştir:

*"Mersin tek bir cümle ile özetlemek gerekirse hoşgörülü bir kent. Bu gelen göçler hep dokuyu değiştirmiş, dönüştürmüş ve ciddi bir hoşgörü üretmiştir. Yani göç, ekonomik koşulların müsaade etmesi ve sosyal*

*yapının da buna uygun motifler taşıması nedeniyle sorun olarak algılanmamıştır. Tabii bu geçmiş ile ilgili bir şey ama bu zorunlu göç süreci farklı bir görüntü arz etti. Mersin'de bu güzel hoşgörünün giderek bittiği ile karşılaştık. Ama bu toplum bazından çok etnik bağlamda bir gerilimle yapılıyor."*

Günümüzde temelini etnik çatışmaların oluşturduğu pek çok olay Mersin ili'nde yaşanmaya devam etmektedir. Bu araştırmaya konu olan, etnik çatışmada taraflardan birisini Kürt Kökenli vatandaşlar, diğerini ise Cono aşiretine mensup vatandaşlar oluşturmaktadır. Cono aşiretinin 1918 yılında Bulgaristan'dan Erzurum'un Horasan ilçesine yerleştiği ve daha sonra Adana'ya göç ettikleri elde edilen bilgiler arasındadır. Ayrıca, 1992 yılında evlerinin istimlak edilmesiyle birlikte aşiret üyeleri Mersin, Tarsus ve Osmaniye'ye göç ederek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Conolar Roman kökenli olup farklı özellikleri olan bir aşiret mensubudur. Kendilerine özgü Bulgarca'nın yansırı İngilizce ve Türkçe karışımı olan farklı bir dil konuşmaktadırlar (<http://www.turkiyegazetesi.com>). Sosyo-kültürel değerleri bakımından çok farklılık gösteren bu iki etnik kökene mensup vatandaşların aynı mahallede oturması ve birbirlerine anlayış göstermemesi aralarındaki çatışmanın temel kaynağını oluşturduğu söylenebilir.

Kentleşme olgusu sonucunda hızla nüfusları artan kentlerin en temel özelliği, artan nüfusun ihtiyaçlarına yanıt vermemesi (Erjem 2009: 29) veya göç eden nüfusun ne geleneksel hayat tarzından tam kopabilmesi ne de kent hayat tarzını tam anlamıyla yaşayabilmesidir. Ekonomik olanakların yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda farklı yerleşim alanları ve farklı kültürel yapılar oluşmasıyla kentle bütünleşme sorunları ve sosyal problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Erjem (2009: 21), bu sosyal problemlere örnek olarak; yoksulluk, suç, şiddet, işsizlik, yabancılaşma, sosyal çözümlenme, gelir dağılımının bozukluğu, eşitsizlik, konut ve barınma sorunu, eğitim ve sağlık alanlarındaki sorunların yanı sıra etnik ve dinsel çatışmaları da eklemiştir.

Günümüzde kentleşme ve kentsel aidiyet bilincinin oluşumunda kuşkusuz en önemli

örgüt yapıları ve bireyleri; o kentin siyasi yapı-  
sındaki politik aktörleri, sanatçıları, bilim in-  
sanları, meslek sahipleri ve yerel basın men-  
suplarıdır. Bu bireyler kurumsal anlamda siyasi  
partiler, üniversite, sivil toplum kuruluşları ve  
medya olarak bir arada birlik ve dayanışma  
içinde kentte yaşanan sosyal problemleri süre-  
kli gündemine alarak tartışmalı ve çözüm yolla-  
rını da kentte yaşayan geniş kitlelere iletmeli-  
dirler. İşte tam da bu noktada yerel kamuoyu-  
nun oluşumunda önemli bir işleve sahip olan  
basın, kentin sorunlarının ve çözüm önerileri-  
nin paylaşıldığı bir tartışma alanı yaratarak tüm  
kent insanını bu alan içine dâhil ederek, sorun-  
ları yaşayanlar ve sorunlara çözüm üretenerin  
bir arada olduğu bir demokratik katılımcı bir  
ortam yaratmakla yükümlüdür. Bu bağlamda  
barış gazeteciliği ilkeleri doğrultusunda haber  
üretmeyi kendisine hedef olarak belirlemesi  
gerek Mersin yerel basınının, farklı etnik,  
kültürel ve sosyal yapıya sahip olan bireylerin  
bir arada yaşadığı Mersin ilinin, bir uzlaş-  
 ortamı ve geçmişte anıldığı gibi “bir hoşgörü”  
kenti olarak yeniden yapılanması sürecinde  
etkin bir rol oynaması gerektiği yadsınamaz bir  
gerçektir.

### 3. BARIŞ GAZETECİLİĞİ

Profesyonel gazetecilik pratikleri içinde “nes-  
nellik” ve tarafsızlık” ilkeleri önemli bir yere  
sahip olan ve haberin gerçeği tam olarak yan-  
sıttığını ifade eden kavramlardır. Oysa bugün  
medya, günümüz oligopolistik yapı içinde,  
egemen güçlerin temsilciliğine yönelik yaptığı  
haberlerle, ekonomik ve siyasi erki elinde bu-  
lunduranların söylemlerini destekleyen ve  
yeniden inşa ederek meşrulaştıran ve tüm bun-  
ları haberin “gerçeklik” ilkesine dayandırarak  
yeniden kurgulamasıyla birlikte değerlendiril-  
mektedir. Medyanın ticari kaygılarla hareket  
eden bir basın işletmesi olması, “toplumsal  
sorumluluk” gibi çok önemli bir işlevin gölge-  
de kalmasına yol açmaktadır. Toplumsal so-  
rumluluk, içinde; barışı, demokrasiyi, insan  
haklarını, ayrımcılık yapmadan tüm insanların  
eşit olduğunu, nefret ve düşmanlık duyguların-  
dan uzak, barış için çaba gösteren bir habercilik  
anlayışını barındırmaktadır.

Tüm bu değerleri özünde barındıran barış gaze-  
teciliği, 1970’lerde ilk defa telaffuz edilmekle  
birlikte, 1990’lardan sonra, özellikle medyanın

20. yüzyılın son çeyreğine damgasını vuran  
savaş ve iç savaşlardaki olumsuz rolüne tanık-  
lık arttıkça dillendirilmiş ve bir gazetecilik  
pratiği olarak denir hale gelmiştir. Barış  
gazeteciliği esas olarak, Avrupalı ve Barış  
Araştırmaları alanından gelen Johan Galtung,  
Wilhelm Kempf gibi araştırmacılarla, savaş  
alanında bulunmuş Jake Lynch, Anabel  
McGoldrick gibi gazeteciler tarafından geliştiri-  
len modellere dayanan bir gazeteciliktir  
(Alankuş 2009: 111). Jake Lynch ve Annabel  
McGoldrick barış gazeteciliğine ilişkin şu  
ilkelerin altını çizmektedir: Bir çatışmayı sa-  
dece iki tarafın çatışması gibi göstermekten  
kaçınılmalı, çatışmanın sonuçlarının ve bağlan-  
tıların izleri sürülmelidir. Şiddetin yalnız görü-  
nen değil, aynı zamanda görünmeyen etkileri  
hakkında da haber yapma yolları aranmalıdır.  
Sürekli olarak tarafların farklılıklarını değil,  
ortak zeminde buluşma olasılıklarını gösteren  
haberler yapılmalıdır. Yalnızca şiddeti haber-  
leştirip “korkunç olanı” tarif etmekten kaçınıl-  
malı, şiddetin açıklaması olarak insanların  
gündelik yaşamlarında nasıl engellenmiş, hü-  
srana uğramış ve yoksun bırakılmış olduğu  
gösterilmelidir (Korkut 2007).

Jake Lynch; barış gazeteciliğini, çatışmaların  
tüm taraflarını ve tüm sorunları tartışma masa-  
sına getiren ve sadece dolayımca değil, aynı  
zamanda aktif katılımcı olan bir gazetecilik  
anlayışı olarak tanımlamaktadır (İrvan 2006).  
İrvan, bu tanımlamadan yola çıkarak, gelenek-  
sel gazetecilik değerlerinin en önemlilerinden  
birisini kabul edilen “tarafsızlık” ilkesinin  
tam aksine barış gazeteciliğinin “evrensel gaze-  
tecilik etiği ilkeleri” uyarınca taraf olması ge-  
reken, tarafsızlığı reddeden bir gazetecilik  
anlayışı olduğuna yönelik gazetecilik ilkelerin-  
den iki örnek vererek konuya vurgu yapmaktadı-  
r.

Bu örneklerin ilki; Türkiye Gazeteciler Cemi-  
yeti’nin hazırladığı 1997 tarihli “Türkiye Ga-  
zetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi”nin  
gazetecinin temel görevleri ve ilkeleri bölümü-  
nün üçüncü maddesidir (1) Diğeri ise,  
UNESCO’nun 1983 yılında Paris toplantısında  
kabul edilen “Profesyonel Gazetecilik Etiği  
Uluslararası İlkeleri” adını taşıyan belgenin  
gazetecinin evrensel değerler yanında taraf  
olması gerektiğini belirten evrensel değerlere  
ve kültürel çeşitliliğe saygı başlıklı 8. ve 9.

maddeleridir (2). Barış gazeteciliği bağlamında haber söylemi içinde tüm aktörlerin sesini duyurmak, savaşı bir sorun olarak görmek, toplumsal uzlaşımın sağlanmasında yaratıcı odaklı olmak, insani değerleri ön planda tutarak bir tarafgirlik sergilemek önem kazanmaktadır.

Barış gazeteciliği, savaş gazeteciliğinin yani savaşı kışkırtan gazeteciliğin karşıtı olarak tanımlanmaktadır. Johann Galtung'a göre barış gazeteciliği, barış-çatışma yönelimliken, savaş gazeteciliği savaş-şiddet yönelimlidir. Birincisi tarafların kazançları üzerine odaklanırken, diğeri bir "kazananlar-kaybedenler" karşıtlığı içinden kurulan haberciliği anlatmaktadır. Barış gazeteciliği "doğru", sıradan insan, süreç ve çözüm yönelimliken, savaş gazeteciliği propaganda, seçkinler, zafer/sonuç yönelimlidir (Alankuş 2009: 112). İnceoğlu ve Sözeri (2011) ise barış gazeteciliğinin temel ilkelerine ilişkin

*"Medya çarpıtılmış, eksik, dramatize edilmiş ve zaman zaman paranoyaya varan komplo teorileriyle donatılmış, geçmişte yaşanan acı, felaket, şiddet, nefreti ve düşmanlığı kurcalayan haberleri gündemde tutmaktan ziyade, barışa ve çözüme odaklı, insan hakları ve demokrasiden taraflı, ayrımcılık ve kutuplaşmayı körükleyen bir tavır sergilemesi ve en önemlisi yurttaşın bilgi edinme hakkını ihlal etme-*

*mesi gerekmektedir."*(<http://bianet.org>) şeklinde vurgu yapmaktadır.

Habere konu olan olay ve bu olaydan etkilenen tüm kesimler haberin içinde var olmalıdır. İnsanlar sadece sayısal olarak değil, az sayıda olsa dahi etkilenme düzeyiyle haberin içinde olmalıdır. İnsani değerler ön planda tutularak işlenen bir haber, okuyucuyu pasif birer alıcılardan -kendisini de aynı insani değerleri taşıyan birey olarak görüp- habere aktif olarak katılan ve içinde yaşadığı toplumun sorunlarına daha duyarlı yaklaşan, sorunlarına çözüm üretmek için birlik ve beraberlik duygusuyla hareket eden bireylere doğru bir gelişim gösterebilir. Çözüm odaklı bir bakış açısıyla ele alınan haberde olaydan etkilenen tarafların içinde buldukları durum "net" ve "eleştirel" bir yapıda ortaya koyulurken bir yandan da, benzer olayların yaşanmaması için öneriler içeren bir yaklaşım benimsenmelidir.

Galtung 1998 tarihinde yayınlanan "Barış Gazeteciliği Seçeneği" yayınında barış gazeteciliği ile savaş gazeteciliğinin karşılaştırmasını yaparken "gazeteciliğin içine barış katmanını" yollarını dört farklı odakla ifade etmektedir: "Barış odaklı, gerçek odaklı, halk odaklı ve çözüm odaklı bir gazetecilik yapmak" (Korkut 2007). Barış gazeteciliği ile savaş gazeteciliğinin temel farklılıklarını ortaya koyan ana başlıklar aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

**Tablo 1.** Barış gazeteciliği-Nasıl Yapmalı?

<b>BARIŞ/UZLAŞMAZLIK GAZETECİLİĞİ</b>	<b>SAVAŞ/ŞİDDET GAZETECİLİĞİ</b>
<b>I. BARIŞ UZLAŞMAZLIK ODAKLI</b>	<b>I. SAVAŞ ŞİDDET ODAKLI</b>
Uzlaşmazlığın oluşumunu keşfeder	Uzlaşmazlık alanına odaklanır
Genel “kazan-kazan” yönelimi	Genel elde var sıfır yönelimi
Açık uzam, açık zaman; uzlaşmazlıkları saydamlaştırır herhangi bir yerdeki nedenler ve çıktılar, tarih ve kültür dâhil	Kapalı uzam, kapalı zaman; uzlaşmazlık alanının nedenleri ve çıkışları, ilk taşı kim attı
Bütün tarafların sesini duyurmak; duygudaşlık, uzlaşmalı/savaşı bir sorun olarak görüp anlamak, uzlaşmazlıkla ilgili yaratıcılığa odaklanmak	Onlar-biz gazeteciliği, propaganda, “bizimkilerin sesi “onlar”ı sorun olarak görmek, savaşta kimin önde gittiğine odaklanmak
Bütün tarafların insanlaştırılması: bütün silahları olumsuzlaştırır.	“Onların” insanlıktan çıkarılması; bir tarafın silahını olumsuzlaştırır
Proaktif: herhangi bir savaş/şiddeti gerçekleşmeden önce önlemek	Reaktif: haber yapmak için şiddetin gerçekleşmesini beklemek
Şiddetin görünmeyen etkilerine odaklanmak (travma ve zafer, yapıya kültüre zarar)	Şiddetin görünür etkilerine odaklanmak (öldürülen yaralananlar ve maddi hasar)
<b>II. GERÇEK ODAKLI</b>	<b>II. PROPAGANDA ODAKLI</b>
Bütün taraflardaki gerçek dışılıkları ifşa etmek/bütün üstünü örtmelerin üstünü açmak	“onların” gerçek dışılıklarını ifşa etmek/ “bizim” üstünü örtmelerimize/yalanlarımıza yardımcı olmak
<b>III. HALK ODAKLI</b>	<b>III. SEÇKİN ODAKLI</b>
Bütün acılara odaklanmak;kadınlara, yaşlılara, çocuklara, bütün sesi duyulmayanların sesini duyurmak	“bizim” acılarımıza odaklanmak;güçlü kuvvetli seçkin erkeklere odaklanmak, onların borazanı olmak
Bütün haksızlık yapanları adlandırmak	“onların” haksızlık yapanlarını adlandırmak
Halkın içindeki barıştıricılarına odaklanmak	Seçkinlerin barıştıricılarına odaklanmak
<b>IV. ÇÖZÜM ODAKLI</b>	<b>IV. ZAFER ODAKLI</b>
Barış=şiddetsizlik+yaratıcılık	Barış=zafer+ateşkes
Barış girişimine dikkat çekmek, aynı zamanda daha fazla savaşı önlemek	Zafer elde edilmedikçe barış girişimlerini örtbas etmek
Yapıya, kültüre, barışçıl topluma odaklanmak	Anlaşmaya, yerleşik kurumlara, dizginlenen topluma odaklanmak
Sonuç: çözüm, yeniden inşa, uzlaşma	Başka bir savaş için ayrılmak, eski alevler yükseldiğinde geri dönmek

Kaynak: Annabel McGoldrick ve Jake Lynch’ten çeviren Korkut 2007.

Medyanın toplumları etkileme ve yönlendirme gücünü, özellikle savaş ve çatışma durumlarında haber söylemini toplumsal barış ve uzlaşma ortamının yaratılması amacıyla kullanması günümüz gazetecilik pratiklerinin dışında bir yaklaşımla “barış gazeteciliği” ile mümkün olabilecektir.

Türkiye etnik çeşitlilik gösteren bir toplumdur. Medya yaptığı yayınlarla bu farklılıkların ulusa entegre olması yolunda güçlendirici bir rol oynar. Bu bağlamda medyanın, genellikle, bir ulusa ait olma (*nationness*) duygusuna katkıda bulunmak, farklı kültürlere, politik ve dini inançlara sahip insanların ortak çıkarlarına dikkati çekmek amacıyla, vurguyu bölgesel ve yerel sorun ve konulardan ulusal olanlara yönelterek işlediği söylenebilir. Medyanın tutum ve dayanışmayı yükseltici semboller üreterek değerler üzerinde odaya yaratıp, sürdürme ve ulusla özdeşleşmeyi sağlama işlevi (Gencel 1993: 14) barış gazeteciliği ilkelerini benimsemiş bir yayıncılık ile mümkündür.

Basın, olayları dünya ve ülke bazında değerlendirip gazetede yer alacak haberleri seçerken, geniş kitlelerin ortak ilgi alanlarını göz önünde bulundurur. Bu bağlamda yerel basının ulusal basından ayrı bir özelliği vardır. Yerel basın daha dar çevredeki olaylara değinir. Ulusal basının birkaç satırda geçtiği yöresel haberler yerel basında en ince ayrıntısına kadar verilir. Bu özelliği yerel basına ulusal basın karşısında üstünlük sağlamaktadır (Bodur 1997: 39). Günümüz modern yerel basını, kitle iletişimi açısından toplumu düzenleyici özellikleriyle sosyal yaşamda da etkin bir role sahiptir. Her ne kadar yerel yönetimlerin ve siyasilerin kullanım ve propaganda aracı olarak gözükebileceği tartışmasız olarak yayınlandığı kent içinde kamuoyu oluşum sürecinde başat rol oynamaktadır.

Yerel basın topluma sunduğu mesajlarla bireyin toplumdaki diğer birey, grup, kurum ve kuruluşların yapıları ve görüşleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlar. Bireyin yaşadığı toplum içinde farklı gruplara dahil olarak siyasal, ekonomik ve kültürel anlamda fikirlerini paylaştığı bir tartışma ortamı yaratır. Bununla birlikte yerel basın toplumunda var olan tüm gruplar arasında karşılıklı ilişkilerin doğması ve bu grupların toplum içinde ortak paydada

buluşmaları yoluyla “yakınlaştırıcı” ve bütünleştirici” bir işlevin gerçekleştirilmesi konusunda ayrı bir öneme sahiptir. Yerel basın böylesine önemli bir işlevini tam olarak yerine getirebilmesi için barış gazeteciliği ilkeleri doğrultusunda bir yayıncılık anlayışını gerçekleştirmesi gerekmektedir.

#### 4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Yerel basında etnik çatışma söylemini, barış gazeteciliği perspektifinden değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışma; Mersin ili Çilek Mahallesi’nde 21 Mayıs 2011 tarihinde doruk noktasına ulaşan Kürt kökenli vatandaşlarla, Cono aşiretine mensup vatandaşlar arasındaki çatışmalar üzerine odaklanmaktadır. Söz konusu çatışmalarla ilgili Mersin ili dahilinde yayımlanan yerel gazetelerin haberler söyleminden hareketle; yerel basında barış gazeteciliği normlarının ne kadar uygulandığını ortaya koymak çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.

Çalışma, konuya ilişkin ardalanı ortaya koymak için betimleyici literatür taramasına ve haber niteliğine ilişkin sonuçlara ulaşmak amacıyla da söylem ve içerik analizi tekniğine dayanmaktadır. Betimleyici literatür taramasında; etnik kavramı, Mersin ili etnik yapısı ve barış gazeteciliği irdelenmiştir. Uygulama aşamasında ise, niceliksel verileri elde edebilmek için dar kapsamlı bir içerik analizi ve sonrasında da Teun van Dijk’in söylem analizi tekniği kullanılmaktadır. Çalışmada, Mersin ilinde resmi ilan alan ve düzenli olarak yayınlanan 12 günlük gazetenin 18-24 Mayıs 2011 tarihleri arasındaki sayıları içerik analizi yöntemiyle incelenmektedir. Belirtilen tarihlerde birinci sayfadan okuyuculara aktarılan 12 haber ise barış gazeteciliği perspektifinden söylem analizi tekniği ile ele alınmaktadır.

Teun van Dijk’a (1998: 22) göre, “*metinler sadece düşünceleri iletmezler aynı zamanda ideolojiler ve diğer inançlar da metinler içinde etkileşim halindedir veya söylem biçimine dönüşür*”. Van Dijk’in söylem üzerine gerçekleştirdiği eleştirel çözümleme modeli temel olarak iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar “makro yapı” ve “mikro yapı”dır. Makro yapı bir anlamda haberin ideolojik çerçevesini oluş-

turur ve metin içerisindeki kurgulamanın toplumsal formasyondaki gizil bağımlı ortaya koyar. Tematik çözümleme ve şematik çözümleme, makro yapı içerisindeki sorgulamaları oluşturmaktadır. Bu araştırmada, tematik çözümleme bağlamında; başlık ve spot/haber girişleri irdelenmektedir. Haberdeki tematik yapı bir anlamda okuyucuya olaya hangi perspektiften bakması gerektiği konusundaki bir şartlandırmanın da temellerini oluşturmaktadır. Şematik çözümleme çerçevesinde ise araştırmada; ana olay ve sunuş, ardalan ve bağlam bilgisi, sonuçlar ve tepkiler ile beklenti ve değerlendirme, sorgulama başlıklarını oluşturmaktadır. Haberin mikro yapısı ise, sentaktik çözümleme, kelime seçimleri, yerel uyum ve retorik özelliklerden oluşmaktadır. Bu çalışmada, haberin sentaktik çözümlemesi ve kelime seçimleri ele alınmaktadır. Söz konusu iki noktanın analizi gazetenin haber söylemine ait ideolojik yapılanmasına ışık tutmaktadır.

## 5. BULGULAR VE YORUM

Söz konusu etnik çatışma ile ilgili haberleri konu alan bu çalışmada bulgular ve yorum iki başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki içerik analizi, diğeri ise söylem analizidir.

### 5.1. İçerik Analizi

Mersin ilinde resmi ilan alan ve düzenli olarak yayınlanan 12 günlük gazetenin 18-24 Mayıs 2011 tarihleri arasındaki sayıları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu incelemeler elde edilen verilere göre; bir gazetede (Anadolu) 7 günlük süreç içerisinde olayla ilgili hiçbir haberin yayınlanmadığı görülmektedir. Diğer 11 gazetede ise sadece 23 ve 24 Mayıs tarihlerinde olaya ilişkin haberler sayfalarda yer almıştır. Olayın ertesi günü 22 Mayıs 2011 tarihi Pazar gününe denk gelmektedir ve o gün yerel gazeteler yayımlanmamaktadır. Söz konusu iki günde gazetelerde olayla ilgili toplam 28 haber yapılmıştır. Bu haberlerden 19'u 23 Mayıs 2011, 9'u ise 24 Mayıs 2011 tarihli gazetelerde yer almıştır. Haberler incelendiğinde 23 Mayıs 2011 tarihinde bir gazetenin, 24 Mayıs 2011 tarihinde ise 4 gazetenin olayla ilgili haber yapmadığı dikkati çekmektedir. Söz konusu durum yerel medyanın haber takibi konusunda bazı yetersizliklerinin olduğuna işaret etmektedir.

Yerel gazetelerin etnik çatışma ile ilgili haberleri okuyucularına "hangi sayfa"lardan aktardıkları incelendiğinde; yayınlanan 28 haberden sadece 12'sinin (%43) birinci sayfada yer bulunduğu, 16 haberin ise (%57) iç sayfalarda yayımlandığı görülmektedir.

Toplam 28 haberin sayfalarda "hangi konum"da buldukları ele alındığında; gazetelerin olayı 'sürmanşet'ten ve 'tam sayfa'dan yansıtmadığı belirlenmiştir. Olaya ilişkin haberlerin genellikle sayfalarda göbekte (11 haber) yer aldığı; manşetten 6, üst kuşaktan 8 ve alt kuşakta ise 3 haberin yayımlandığı dikkati çekmektedir.

Yerel gazetelerde yayınlanan "haberlerin sunum şekli" incelendiğinde gazete içeriklerinin tamamının (28 haber) "haber" şeklinde okuyuculara aktarıldığı; başyazı, köşe yazısı, röportaj, haber-röportaj ve araştırma-inceleme sunum şeklinin bu olayda kullanılmadığı dikkati çekmektedir. Özellikle okur kitlesini düşünsel anlamda etkileyen köşe yazısı-başyazı sunum şeklinin yerel gazetelerce kullanılmaması ve bu sunum şekli ile kamuoyunun barış ortamına davet edilmemesi "barış gazeteciliği" perspektifinden bakıldığında önemli bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Haberi destekleyen görsel materyallerin kullanımında, 28 haberde toplam 60 fotoğrafın gazetelerde yer aldığı; etnik çatışma ile ilgili en fazla fotoğrafın Mersin İmece Gazetesi'nde (10 fotoğraf), en az fotoğrafın ise Yenigün Gazetesi'nde (2 fotoğraf) kullanıldığı görülmektedir. Fotoğraflarda ağırlıklı olarak çatışmadan ve Cono aşiretine mensup vatandaşların Çilek mahallesinden göç etmesi/ettirilmesi ile ilgili görüntüler yer almaktadır. Gazete sayfalarında olayla ilgili yer alan çatışma ve şiddet içerikli görüntüler, okur kitlesine olayın boyutunu sergilemek açısından önemli olsa da; kamuoyunu şiddetin görünür etkilerine odaklayarak çatışma potansiyelini arttırmaktadır.

### 5.2. Söylem Analizi

İncelenen tarihler arasında Mersin yerel gazetelerinde toplam 28 haber yayımlanmıştır. Bu haberlerin ise 12'si birinci sayfadan okuyucu kitlesine aktarılmıştır. Farklı gazetelerde yayımlanmış bu 12 haber barış gazeteciliği perspektifinden söylem analizi tekniği ile ele alınmıştır.

Mersin yerel gazetelerinde incelenen tarihler arasında birinci sayfada yer alan haberlere ait söylem analizi tekniği bulguları “makro yapı” ve “mikro yapı” başlıkları altında ortaya konulmaktadır.

#### a. Makro Yapı

Habere ilişkin makro yapının incelenmesi; “tematik çözümlene” ve “şematik çözümlene” çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Başlık, spot/haber girişleri ve habere ilişkin fotoğraflar tematik çözümlenmeyi; ana olay ve sunuş, ardalın ve bağlam bilgisi, sonuçlar ve tepkiler ile beklenti ve değerlendirme ise şematik çözümlenmeyi oluşturmaktadır.

#### Başlık

Genelde büyük puntolar ve sansasyonel ifadelerle kurgulanan başlıklar; hem ideolojik anlamlarla yüklü olmasından hem de ilgili haberle yönlendirmeler içermesi nedeniyle haberin makro yapısı içerisinde bir “işaret fişegi” görevini üstlenmektedir (Arslan 2010: 192). Bu bağlamda haber başlıkları, haberi okur kitlesine tanıtan ve okumaya teşvik eden en önemli unsurlar arasında yer almaktadır.

Haber başlıkları incelendiğinde karışıklık ve savaş vurgusunun yapıldığı görülmektedir. “Mersin karıştı” (Akdeniz-23.05.2011), “Şehir savaş alanına döndü” (Bugün Mersin-23.05.2011), “İç savaş gibi!” (İmece-23.05.2011), “Çatışma korkuttu” (İmece-24.05.2011), “Çilek mahallesi savaş alanına döndü” (Mersin-23.05.2011) başlıkları net bir biçimde göstermektedir ki; yerel basın ağırlıklı olarak barış gazeteciliği duruşundan uzak, savaş/şiddet odaklı söylemleri başlıklara taşımaktadır. Ayrıca haber başlıklarında şiddetin görünür etkileri birinci sayfa haberlerinin başlıklarında ölü, yaralı ya da gözaltı sayılarıyla ifade edilmektedir. “Bir ölü 40’da yaralı var” (Güney-23.05.2011), “‘Cono’ kavgasında 15 gözaltı” (Hakimiyet-24.05.2011) başlıkları savaş/şiddet odaklı vurgulara işaret etmektedir.

Hakimiyet Gazetesi’nin “‘Cono’ kavgasında 15 gözaltı” başlığı çatışmaların tüm sorumluluğunu Cono aşiretine mensup vatandaşların üzerine odaklamaktadır. “Eşkaya yaktı polis baktı” (Çukurova-23.05.2011) başlığında ise,

bu kez Kürt kökenli vatandaşlar benzer bir durumla karşı karşıya bırakılmaktadır. Bu noktada gazeteler; olayın taraflarına eşit mesafede durarak, aynı saygıyı göstermek yerine bir tarafı sorun olarak göstermektedir. Söz konusu durum; okuyucu kitlesini yanlış yönlendirebilecek, olayın taraflarını kışkırtabilecek ve bir tarafın diğerine yaptığını meşrulaştırabilecek riskleri bünyesinde taşımaktadır.

“Korkulan oldu” (Hakimiyet-23.05.2011) haber başlığı söz konusu çatışmanın zaten beklendiğine vurgu yapmaktadır. Asıl dikkat çekici nokta ise başlığı atan Hakimiyet Gazetesi de dahil hiçbir gazetenin söz konusu olaylar öncesi şiddeti önlemek amacıyla “proaktif” nitelikli haberler yapmamasıdır. Görüldüğü üzere yerel gazetelerdeki olaya ilişkin tüm haber başlıkları var olan şiddet üzerine odaklanan “reaktif” niteliktedir. Bu ise savaş/şiddet odaklı haberciliğin izlerine işaret etmektedir.

“Conoların evleri tahliye edildi” (Akdeniz-23.05.2011), “Zorunlu göç sürüyor” (Çukurova-24.05.2011), “Zorunlu göç!” (Özgür Haber-23.05.2011) başlıkları ise yaşanan olaylar sonrası Cono aşiretine mensup vatandaşların polis nezaretinde bölgeden göçünü kamuoyuna yansıtmaktadır.

Sonuç olarak başlıklarda genellikle; reaktif bir tavırla bir korku psikolojisinin yaratıldığı, bir tarafın sorun olarak yansıtıldığı, şiddetin görünür etkilerinin sergilendiği dikkati çekmektedir.

#### Spot/Haber Girişleri

Haber ana metnin üst kısmında ve başlığın altında yer alan spot/haber girişleri haber hakkında özet bir bilgiyi okuyucuya sunmaktadır. Habere ait en çarpıcı noktaların özet bir biçimde aktarıldığı spot/haber girişleri okuyucunun ilgisini habere çekme işlevi görmesi açısından haber söyleminde önemli bir yer tutmaktadır. Olayların yerel gazetelerdeki yansımaları spot/haber girişleri bağlamında incelendiğinde; gazetelerin ilgili haberlerde ağırlıklı olarak bir ya da iki spot kullandıkları dikkati çekmektedir. Ayrıca inceleme dönemi içerisinde; 23 Mayıs 2011 tarihinde Bugün Mersin ve Mersin, 24 Mayıs 2011 tarihinde ise Çukurova ve Hakimiyet gazetelerinin haber kurgularında spot kullanmadıkları görülmektedir.

Yerel gazetelerde olayla ilgili spotlar incelendiğinde ağırlıklı olarak; haberin taraflarının, çatışmanın ortaya çıkış nedeninin ve sonuçlarının özetle okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Haber spotlarında, çatışmanın tarafları gazetelerde farklı biçimlerde konumlandırılmaktadır. İmece, Hakimiyet ve Özgür Haber gazeteleri hariç diğer gazetelerin haber spotlarında; “*Cono aşireti mensuplarıyla Güneydoğu kökenli vatandaşlar*”, “*Conolarla Doğu kökenli vatandaşlar*” gibi kimlik tanımlamaları yer almaktadır. Cono aşireti mensuplarının vatandaş tanımlaması içerisinde yer almaması sadece Güneydoğu/Doğu kökenli vatandaşlar ifadesinin spotlarda yer alması bir “ötekileştirme” düşüncesinin bir izdüşümü olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca İmece gazetesinin haber spotunda yer alan “*Kürt vatandaşlarla Cono aşireti mensubu vatandaşlar*” ifadesi dikkati çekmektedir. Söz konusu gazete diğer gazetelerin aksine Doğu/Güneydoğu kökenli tanımlamalarının yerine “*Kürt vatandaşlar*” ifadesine spotunda yer vermektedir. Hakimiyet gazetesinin spotunda “*bir mahallede*” ifadesi, haberin önemli unsurları içerisinde yer alan yer kavramına ilişkin bilgiyi okur kitlesine verememektedir. Haber spotlarında olayların çıkış noktası olarak “*çocuk meselesi*” ön plana çıkartılmaktadır. Ayrıca söz konusu spotlarda çatışmaya ilişkin ilk hamlenin hangi taraftan geldiği vurgulanmamaktadır. Çatışmanın çıkış noktasına ilişkin yeterli bilgi olmamasından kaynaklanan bir durum olabileceği ihtimalinin kabulüyle; bu yaklaşım barış odaklı gazeteciliğin gereklerinden birinin yerine getirildiğini göstermektedir.

Habere ilişkin spotlarda dikkati çeken bir diğer nokta da; spotlarda ağırlıklı olarak şiddet olaylarında kullanılan silahlara ve şiddetin görünür etkilerine odaklanılmaktadır. Haberin vitrini niteliğindeki spotlarda; “*pompalı tüfek, bıçak, taş, sopa, ateşe verilen araç ve ev, bir ölü, 41 yaralı, savaş alanı*” gibi ifadelerin sıklıkla yer alması bir anlamda şiddeti kışkırtıcı niteliktedir.

İmece gazetesinde, olayla ilgili 24 Mayıs 2011 tarihinde yapılan haberin “*Çilek Mahallesi’nde yaşanan çatışmaya iki farklı partiden iki farklı yorum geldi. BDP, uyuşturucu ve fuhuş çetelelerini suçladı. MHP ‘teröre taviz verildi’ görüşünü savundu.*” şeklindeki spotu ise manidardır. İki siyasi parti temsilcisi; olayı “iki taraf algısı” ile ele alarak, çatışmayı sadece uzlaş-

mazlık alanının nedenleri düzleminde değerlendirmekte ve örtük bir biçimde “öteki”ni medya aracılığıyla suçlu ilan etmektedir. Barış ikliminin oluşumuna hiçbir katkısı olmayan ve şiddet odaklı gazeteciliğin temel dayanak noktalarından biri olan elde var sıfır yönelimine örnek teşkil eden söz konusu durumun; haber spotunda ön plana çıkartılması barış odaklı gazeteciliğe aykırıdır.

### Ana Olay ve Sunuş Biçimi

Söylem analizi çerçevesinde ele alınan ana olay ve sunuş biçiminde; ana olayın yerel gazetelerdeki “sunum biçimi”, haberde yer alan “aktörler”, olayın “ne zaman” gerçekleştiğine ilişkin açıklama ve “haber kaynakları” incelenmektedir.

Mersin’in Çilek Mahallesi’nde Cono aşiretine mensup vatandaşlar ile Kürt kökenli vatandaşlar arasında gerçekleşen çatışma ve bu çatışma nedeniyle bir kişinin ölmesi, 40’den fazla kişinin yaralanması, haberlerde ana olayı oluşturmaktadır. Ayrıca söz konusu çatışmaların ardından Cono aşiretine mensup vatandaşların Çilek Mahallesi’nden zorunlu göçleri okuyucu kitlesine aktarılan haberlerde önemli bir yer tutmaktadır. İlk sayfadan okuyuculara aktarılan haberlerin giriş bölümünde genelde çatışmanın yeri, nedeni ve tarafları hakkında bilgiler verilmektedir. Yerel gazete haberlerinde söz konusu ana olay; farklı ideolojik söylemlerle okuyuculara aktarılmakla beraber, gazetelerin ortak paydada buldukları ve odaklandıkları nokta; uzlaşmazlık alanı ile şiddetin görünür etkileridir.

Haberlerde; Cono aşiretine mensup vatandaşlar, Kürt kökenli vatandaşlar, valilik, polis, medya mensubu, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ve Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) il başkanları öne çıkan aktörlerdir. Özellikle haberin ana aktörlerinin (Conolar ve Kürtler) incelenen gazetelerde farklı biçimlerde konumlandırıldıkları dikkati çekmektedir. Örneğin, Bugün Mersin Gazetesi’nin haberinde yer alan “*...aşiret mensuplarıyla mahalle halkı...*” ile Hakimiyet Gazetesi’nin “*Cono aşiretine mensup kişilerle vatandaşlar arasında...*” ifadeleri son derece çarpıcıdır. Söz konusu gazetelerden biri olayın geçtiği mahallede ikamet eden Cono aşiretine mensup vatandaşları mahalle halkından görmez iken; diğer yerel gazete haberi ise

söz konusu vatandaşları “vatandaşlık kimliği” dışında bırakmaktadır.

Haberlerdeki söz konusu vurgular, bir tarafın ötekileştirilerek kimliğinin değersiz kılması sonucunu beraberinde getirmektedir. Haber spotlarında olduğu gibi ana olayın haber metinlerinde sunumunda da çatışmanın temel sebebi genelde “çocuk meselesi” olarak işlenmektedir. Fakat Bugün Mersin Gazetesi’nin 23 Mayıs 2011 tarihli haberinde çatışmanın sebebi diğer gazetelerden farklı olarak “...vatandaşlar, aşiret mensubu kişilerin uyuşturucu ticareti ve fuhuş gibi yasadışı olaylar nedeniyle mahallelerin huzurunu kaçırdıklarını, kavganın da bu yüzden çıktığını iddia etti.” ifadesiyle okur kitlesine yansıtılmaktadır. Okur kitlesini tahrik edecek ve şiddet olaylarını körükleyebilecek bu yaklaşım savaş/şiddet gazeteciliğine somut bir örnek oluşturmaktadır. Sadece “Onlar”ı sorun olarak görmek baştan bir çözümsüzlüğün kabulünü yansıtmaktadır.

Gazetelerin ilk sayfalarında başlayıp iç sayfalarda devam eden olaya ilişkin haberlerden 2’si hariç diğerlerinde olayın oluş zamanına ilişkin hiçbir bilgi yer almamaktadır. Sadece İmece Gazetesi “Cumartesi günü sabah saatlerinde...” ve Özgür Haber Gazetesi ise “...geçtiğimiz Cumartesi günü...” zaman ifadeleriyle “ne zaman?” sorusunu yanıtsız bırakmamışlardır. Ana olay ve sunuş biçimi çerçevesinde haberlerin hangi kaynaklara dayandırılarak kurgulandığı incelendiğinde; resmi kaynaklar (valilik, emniyet müdürlüğü vb.), siyasi parti temsilcileri (BDP, MHP), haber ajansları (AA, İHA) ve görgü tanıkları ön plana çıkmaktadır. Haber kaynakları içerisinde yer alan siyasi parti temsilcilerinin farklı ve bir anlamda katı ideolojik bakış açılarıyla olayı değerlendirmeleri şiddet odaklı gazeteciliğe malzeme oluşturmaktadır. BDP Mersin İl Başkanı Cihan Yılmaz’ın “*Olaylar, Kürt halkını uyuşturucu, fuhuş ve hırsızlık batağına çekmek isteyenlerin provokasyonudur.*” (Mersin-23.05.2011) ifadesi ve MHP Grup Başkanvekili Mehmet Şandır’ın “*Çatışma bir tehlikenin işaretidir. Bu tehlike ayrışmadır. Etnik bölücülüğün siyasi bölücülüğe dönüşmesidir. ...militanların saldırdığı yerdeki mağdur halkı göç ettirirse...*” (İmece-24.05.2011) vurgusu “Onlar”ı sorun olarak gören ve “Onlar-biz” propagandasını merkeze koymaktadır.

Ayrıca yerel gazetelerin söz konusu olayı haber ajanslarına dayanarak okuyucuya aktarmaları; haberlerdeki tek tipleşmeyi beraberinde getirmektedir. Örneğin Akdeniz ve Özgür Haber gazetelerinin 23 Mayıs 2011 tarihli sayılarındaki olayla ilgili haberlere İHA kaynaklık etmektedir. Her iki gazetedeki haberlerde olayın benzer kurgu ve vurgularla okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Ajans kaynaklı bu haberlerde ön plana çıkartılan şiddetin görünür etkileridir. Ölü, yaralı, gözaltı, taş, sopa, yağma, ateşe verme gibi ifadeler her iki gazetede de kullanılmaktadır. Bu bağlamda; yerel medya için önemli bir haber kaynağı olan haber ajanslarının barış ya da şiddet odaklılığı söz konusu aracın söylemine etki eden önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle yerel gazetelerin, insan kaynağı sınırlılığı nedeniyle ajans haberlerine bağımlılıkları göz önünde bulundurulduğunda; haber ajanslarının olayları hangi bakış açısından ele aldıkları büyük önem taşımaktadır.

#### Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Yerel gazetelerde olayla ilgili ardalan bilgisinin yer almadığı; haberlerin tamamında çatışmanın ya da zorunlu göçün ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Uzlaşmazlık alanına odaklanarak, uzlaşmazlığın oluşumunun nedenlerinin yer aldığı ardalan bilgisinin haber içeriğinde yer almaması, olayın toplumsal yapıdan ve dinamiklerden izole edilmesi sonucunu beraberinde getirmektedir. Bu ise okur kitlesinin sadece şiddete ve onun görünür etkilerine odaklanması sonucunu doğurmaktadır. Olayın ardalanından kopuk biçimde sunumu, söz konusu şiddet içerikli olayın “kapalı/sır” kalmasına neden olmaktadır.

Haberlerde ardalan ve bağlam bilgisinin olmaması; Çilek mahallesinde yaşayan vatandaşlar kimlerdir? Ne kadar zamandır bu iki etnik grup aynı mahallede yaşamaktadır? Hangi kültürel zenginlikleri ve karakteristik özellikleri bünyelerinde barındırmaktadırlar? Çatışmaya temel oluşturabilecek sorunlar nelerdir? gibi soruların haberlerde yanıtsız kalmasına neden olmaktadır. Habere ilişkin ardalanın yer alması çözüm odaklı bir barış gazeteciliğine de katkı sağlayabilecektir.

### Sonuçlar ve Tepkiler

Söylem analizi çerçevesinde sonuçlar ve tepkilerin irdelenmesinde çatışma ve göç olgusu üzerine odaklanan haberlerde şu 3 soruya yanıt aranmıştır:

- Olaya dair herhangi bir açıklama var mı?
- Haberin arkasında ideolojik bir açıklama var mı?
- Olayın taraflarından yapılan alıntılar haber içerisinde ne şekilde veriliyor?

Çilek mahallesinde gerçekleşen olaylara ilişkin açıklamalar 3 farklı kaynak tarafından gerçekleştirilmektedir: Resmi kaynaklar, siyasi parti temsilcileri ve görgü tanıkları. Bu açıklamaların haber kurgusu içerisinde belirleyici bir role sahip olduğu dikkati çekmektedir. Resmi kaynakların açıklamaları haber hikayesi içerisindeki; ölü, yaralı, gözaltı, tutuklama gibi öğeler üzerine odaklanmaktadır. İncelenen gazetelerin 23 Mayıs 2011 tarihli sayılarında yer alan resmi kaynak alıntılarında bazıları şöyledir:

*“Polis tarafından yapılan açıklamada; 1 kişinin öldüğü, 41 kişinin yaralandığı kavgada 7’si çocuk 15 kişinin gözaltına alındığı, yaralılarından 2’sinin hayati tehlikesinin sürdüğü, 31’inin ise çeşitli hastanelerde tedavilerinin devam ettiği bildirildi.” (Mersin Gazetesi)*

*“İl Sağlık Müdürlüğü yetkilileri, olaylar nedeniyle 1 kişinin öldüğünü, 41 kişinin ise yaralandığını belirtti.” (Bugün Mersin Gazetesi)*

*“Mersin Valiliği tarafından yapılan açıklamada, Çilek Mahallesi’nde komşu kavgasından başlayan olaylarda; ateşli silah, taş ve sopa kullanıldığı 34 kişinin yaralandığı...” (İmece Gazetesi)*

Yerel gazetelerde söz konusu olayla ilgili haberlerde akredite kaynaklardan doğrudan veya dolaylı alıntılar yer almaktadır. Haberlerdeki akredite kaynak alıntılarında dikkati çeken nokta, hiçbir haberde resmi yetkilinin isminin yer almamasıdır. “Polis tarafından, “İl Sağlık Müdürlüğü yetkilileri” ve “Mersin Valiliği” şeklindeki kaynak tanımlamaları söz konusu duruma örnek teşkil etmektedir. Ayrıca şiddet

unsuruna odaklanan akredite kaynak açıklamalarında; polis ve İl Sağlık Müdürlüğü tarafından verilen bilgide yaralı sayısı 41 iken, Mersin Valiliği’nin açıklamasında bu sayı 34’e düşmektedir. Can ve mal kaybının tespiti odaklı akredite kaynak açıklamaları bariz bir ideolojik söylem içermemektedir. Haberlerde ideolojik örüntüler içeren açıklamalar siyasi parti temsilcilerine aittir:

*“BDP İl Başkanı Cihan Yılmaz, olayın sadece adli bir vaka olarak ele alınamayacağına söyledi. Yılmaz, “Sistemin haklımıza saldırısı hayatın her alanında devam ediyor. Fakat halkımız, kirli odakların oyunlarına gelmeyecektir” diye konuştu.” (Mersin-23.05.2011)*

*“MHP Grup Başkanvekili Mehmet Şandır, “...Etnik bölücülüğün siyasi bölücülüğe dönüşmesi, bunun meclise taşınmak istenmesi ayrışmayı arttırıyor, Mersin’de de halk hızlı bir şekilde birbirinden ayrışıyor” dedi.” (İmece-24.05.2011)*

Her iki siyasi parti temsilcisi de ideolojik bir bakış açısından olayı değerlendirerek, yorumlarını yapmaktadırlar. Haberlerde olaya konu olan kişilerin, akredite kaynakların ya da siyasi parti temsilcilerinin sözlü tepkilerine ve değerlendirmelerine başvurmak; nesnellik ilkesinin gereklerindedir. Fakat çatışmaya ve sadece şiddet öğelerine yoğunlaşan açıklamalar, barış gazeteciliğinin önünde bir engel teşkil etmektedir.

### Beklenti ve Değerlendirme

Haberlerdeki beklenti ve değerlendirme unsurları; “haberde olayın bundan sonra nasıl bir gelişme gösterebileceğine ilişkin bir öngörü yer alıyor mu?” ve “haberlin yansıttığı sonuçlar nasıl ifade ediliyor?” sorularıyla irdelenmiştir. Yerel gazetelerdeki konuyla ilgili haberler bu perspektiften değerlendirildiğinde; hiçbir gazete haberinde geleceğe dönük çıkarsama ve değerlendirmenin yer almadığı görülmektedir. Haberler sadece çatışmaya ve sonrasında Cono aşiretine mensup vatandaşların mahalleden göç etmesine/ettirilmesine ilişkin bilgileri okuyucu kitlesine aktarmaktadır. Bu haberler ise şiddetin görünmeyen etkilerine odaklanılmadan yani çatışmalar sonrası yaşanan travmaları ve göç sonrası çok kültürlü yapıya verilen zarar değerlendirme dışı bırakılarak verilmektedir.

## b. Mikro Yapı

Söylem analizi tekniğinde haberin mikro yapı analizini; sentaktik, kelime seçimleri, yerel uyum ve retorik oluşturmaktadır. Bu çalışmanın mikro yapı analizi bölümünde “sentaktik ve kelime seçimleri” üzerine odaklanılmaktadır.

### Sentaktik

Haber kurgusunda kullanılan cümle yapıları, sentaktik yapının çözümlenmesinde temel dayanak noktasını oluşturmaktadır. Cümlelerin uzun/kısa, basit/karmaşık, ya da aktif/pasif yapıda olmaları olayın okur kitlesi tarafından farklı biçimlerde algılanması sonucunu ortaya çıkartabilmektedir.

Araştırmanın örneklemini oluşturan yerel gazetelerin 23 Mayıs 2011 tarihli sayılarındaki ilgili haberlerin ilk cümleleri (haber anlatısındaki ilk cümlelerin öneminden hareketle) “uzun/kısa ve basit/karmaşık” bağlamında ele alındığında; söz konusu cümlelerin ortalama 22 kelime ile oluşturulduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ortalama kolay anlaşılabilirlik açısından okuyucu için sorun teşkil edebilecek düzeydedir. Gazetelerin haberin ilk cümlesindeki kelime sayıları şöyledir:

**Tablo 2.** Gazete Haberlerinin İlk Cümlesindeki Kelime Sayılarının Dağılımı

Gazete	Kelime Sayısı
İmece Gazetesi	14
Güney Gazetesi	44
Mersin Gazetesi	27
Akdeniz Gazetesi	29
Hakimiyet	16
Çukurova Gazetesi	12
Özgür haber Gazetesi	16
Bugün Mersin Gazetesi	21

Söz konusu rakamlardan da anlaşılacağı üzere Güney Gazetesi, Çilek Mahallesi’ndeki etnik çatışma olayını en uzun ve karmaşık yapıdaki cümlelerle okuyucularına aktaran gazetedir.

Çukurova Gazetesi ise en kısa ve basit cümle yapılarını tercih eden yerel gazete olarak ön plana çıkmaktadır.

Sentaktik yapıda diğer odak noktası, cümlelerin aktif/pasif yapıda olma durumudur. İnâl (1994: 21), bu yapıya ilişkin şu noktanın altını çizmektedir:

*“Haberin sentaktik yapı içinde belli kişi ve kurumların eylemlerinin pasif cümle aracılığı ile aktarılması haberde ideolojik olanın açığa çıkarılması açısından önemlidir. Aslında ideolojik olarak nötr bir dil olabileceğini varsaymak aynı zamanda habercilikte mutlak bir nesnellik olabileceğini de varsaymak demektir ki; bunun pratikte olanaksız bir durum olduğunu söyleyebiliriz”.*

Yerel gazetelerdeki haberler bu perspektiften incelendiğinde; şu 3 nokta dikkati çekmektedir:

1. Resmi kaynakların haberlerdeki ifadeleri “pasif” yapıdaki cümlelerle kurgulanmaktadır:

*“Polis tarafından yapılan açıklamada ...tedavilerinin devam ettiği bildirildi.” (İmece-23.05.2011)*

*“...Conoların evleri polis tarafından tahliye edildi.” (Çukurova-23.05.2011)*

*“Mersin Valiliği tarafından yapılan açıklamada, ... hayatını kaybettiği bildirildi.” (İmece Gazetesi)*

2. Siyasal parti temsilcilerinin görüşleri “aktif” cümle kurgularıyla oluşturulmaktadır:

*“MHP Grup Başkanvekili Mehmet Şandır, ... yaşanan çatışmayı ‘bir tehlikenin işareti’ olarak gördüklerini söyledi.” (İmece-24.05.2011)*

*“Olay yerine BDP Mersin İl Başkanı Cihan Yılmaz da gelerek vatandaşları sakinleştirmeye çalıştı.” (Akdeniz-23.05.2011)*

3. Cono aşiretine mensup vatandaşlar ile Kürt kökenli vatandaşların eylemleri “aktif” cümleler aracılığıyla okur kitlesine sunulmaktadır:

*“... çok sayıda kişi evlere girdi, ... tahrip etti.” (İmece-23.05.2011)*

“*Cono aşireti mensubu ...ateş açtı.*” (Güney-23.05.2011)

“*...evlere giren kalabalık, camları kırdı, eşyaları sokaklara fırlattı.*” (Özgür Haber-23.05.2011)

“*...gruptakiler birbirlerine taş ve sopalarla saldırdı.*” (Hakimiyet-23.05.2011)

Gazetelerdeki haber kurgusunda genelde resmi kaynak ifadelerinin “aktif” cümle yapılarıyla okuyuculara aktarılması yaygın bir durumken; etnik çatışma haberlerinde bunun tersi bir sentaktik yapıyla karşılaşılmaktadır. Söz konusu bu durum, makro yapı içerisinde ele alınan “sonuçlar ve tepkiler” bölümündeki tespitlerle yani hiçbir haberde resmi yetkilinin isminin belirtilmemesi durumuyla paralellik oluşturmaktadır. Bu bağlamda resmi kaynakların, ölümlü bir etnik çatışma ile başlayan ve göçle noktalanmış bu olaylar zincirinde etkin bir konumda olmak istemedikleri görülmektedir. Yerel gazetelerin de söz konusu durumu pasif cümle yapılarıyla destekledikleri ortaya çıkmaktadır.

Siyasal parti temsilcilerinin onlar-biz propagandası niteliğindeki açıklamalarının (ana olay ve sunuş biçimi bölümündeki örneklerde görüldüğü üzere) aktif cümle yapılarıyla verilmesi şiddetin meşrulaştırılmasına dayanak noktası oluşturmaktadır. Ayrıca çatışan iki tarafın şiddet eylemlerinin neredeyse tüm gazetelerde aktif cümle yapılarıyla aktarılması, şiddet eylemlerini ve olayın taraflarını tam da merkezde konumlandırmaktadır. Barış gazeteciliği bağlamında olması gereken sentaktik yapı kurgusu şöyledir:

Barıştırmacı ve çözümleyici tarafların görüşleri ve girişimleri = aktif cümleler

Şiddetin görünür etkileri ve onlar-biz açıklamaları = pasif cümleler

### Kelime Seçimleri

Kelime seçimleri haber anlatısının en çarpıcı unsurlarındandır. Haberde yer alan aktörlerin konumlandırılmasında ve olayın ideolojik boyutlarıyla okuyucunun zihninde haritalandırılmasında seçilen kelimeler önem arz etmektedir.

Bir anlamda haberin dokusu ve ideolojik payandaları kelimeler vasıtasıyla vücut bulmaktadır.

Kelime seçimlerinden söz ederken, çok fazla verilen bir örnek "özgürlük savaşçısı" ve "terörist" örneğidir. Doğrudan ideolojik bir seçimi yansıtan bu iki kelimedenden hangisinin kullanılacağı ilk anda düşünülebileceğinden de daha karmaşık bir konudur. Dil içinde mücadele bir kelimenin yerine farklı bir kelimenin önerilmesi ve kullanılması değildir. Dil içinde mücadele söyleme ilişkin bir kavramdır. Kelimelerin anlamı, diğer bir deyişle vurgusu söylemler içinde oluşur (İnal 1996: 122). Kelime seçimi aynı zamanda barış/şiddet odaklı gazeteciliğin de belirleyici bir ögesi durumundadır. Bu perspektiften bakılarak, Çilek Mahallesi'nde gerçekleşen etnik çatışmaya ilişkin haberlerde kullanılan kelimeler irdelendiğinde pek de olumlu bir sonuç ortaya koyulamamaktadır. Haberlerde ağırlıklı olarak şiddet öğelerini çağrıştıran kelimeler söylemi oluşturmaktadır. Gazeteler söz konusu olayı savaş benzetmesi ile okur kitlesine aktarmaktadır:

“*...savaş alanına döndü.*” (Mersin-23.05.2011)

“*Savaş alanına dönen mahallede...*” (Çukurova-23.05.2011)

“*Savaş gibi kavga...*” (Özgür Haber-23.05.2011)

“*...iç savaş manzaralarını aratmayan...*” (İmce-23.05.2011)

Ayrıca gazeteler bir tarafı suçlu ilan eden ve küçük düşüren kelime seçimleri yapmaktadır. Örneğin, 24 Mayıs 2011 tarihli Hakimiyet Gazetesi “*Cono kavgasında 15 gözaltı...*” ifadesi ile kavganın ana faktörünü ve suçlusunu ilan etmektedir. Aynı tarihli haberinde Çukurova Gazetesi ise “*Eşkya yaktı...*” kelimesi ile Kürt vatandaşları hedef göstermektedir. Söz konusu bu yaklaşım iki taraf algısını zihinlere işleyerek, bir tarafın diğer tarafı olumsuz ve şiddetin kaynağı olarak görmesine hizmet etmektedir. Bu olumsuz algının yayılmasını sağlayan ise nesnellik ilkesini savunan yerel gazetelerdir. Haberler aynı zamanda toplumda bir korku psikolojisinin hakim olmasına da eşlik

edecek kelimeleri kullanmaktadır: “**Korkulan oldu.**” (Hakimiyet-23.05.2011), “**Çatışma korkuttu.**” (İmece-24.05.2011)

Etnik çatışma konulu haberlerde “**yağma**” ve “**talán**” kelimelerinin de sıklıkla kullanıldığı görülmektedir: “**Yağmalanan evler...**” (Mersin-23.05.2011) “**...mahallede tam bir talán yaşandı.**” (Özgür Haber-23.05.2011). Söz konusu kelimeler bir anlamda taraflardan birini “**yağmacı**” olarak ifşa etmektedir ki; bu nitelermeler müzakerenin ve çözüm arayışlarının önünde bir set oluşturmaktadır. Ayrıca haberlerde sayısal vurguların çokluğu ve “**bilanço**” kelimesi dikkati çekmektedir: “**Bir ölü 40’da yaralı...**” (Güney-23.05.2011), “**...15 gözaltı**” (Hakimiyet-24.05.2011), “**...2 ev ve bir araç ateşe verildi.**” (Güney-23.05.2011), “**...bilanço ağır oldu.**” (Bugün Mersin-23.05.2011). Çatışmanın sonuçlarının sadece ölü, yaralı ya da yakılan ev sayısı gibi niceliksel verilerden yola çıkılarak bilanço gibi kelimelerle muhasebeleştirme; olayı duygulardan yalıtarak, yaşanan travmaları ve bölgede göç ile ortaya çıkan kültürel erozyonu maskeleymektedir. Barış gazeteciliğinin temel unsurlarından biri olan duygudaşlık ortamının yaratılabilmesi, sayısal ağırlıklı bu indirgemeci yaklaşımla mümkün olamamaktadır.

Cono aşiretine mensup vatandaşların olaylar sonrası Çilek Mahallesi’nden göç etmesi/ettirilmesi gazetelerde farklı kelimelerle okur kitlesine aktarılmaktadır:

“**Zorunlu göç...**” (Özgür Haber-23.05.2011)

“**Zorunlu göç sürüyor...**” (Çukurova-24.05.2011)

“**Conoların evleri tahliye edildi...**” (Akdeniz-23.05.2011)

“**...evler tahliye edildi.**” (İmece-23.05.2011)

Yerel gazetelerde bazıları olayı “**tahliye**” (3) olarak ortaya koyarken, diğerleri bu durumu “**zorunlu göç**” (4) kelimeleriyle okur kitlesine iletmektedir. “**Tahliye**” kelimesi yaşanan olayı sıradanlaştırıp, olayı ardalanından izole etmektedir. “**Zorunlu göç**” ifadesi ise çatışma sonrası

ortaya çıkan bu travmatik durumu daha net bir şekilde ortaya koymaktadır. Barış gazeteciliği perspektifinden değerlendirildiğinde; bu kelime seçimi bundan sonra benzer olay ve sonuçları doğmaması için bir uyarıcı rolü oynamaktadır.

## SONUÇ

Ele alınan olayla ilgili; Mersin’de resmi ilan alan ve düzenli olarak yayınlanan günlük gazetelerde toplam 28 haber okuyuculara iletilmektedir. Söz konusu haberlerin %43’ü (12 haber) birinci sayfada yer almaktadır. Yerel gazetelerin 4’ünün 24 Mayıs 2011 tarihinde olayla ilgili hiç haber yapmaması; yerel medyanın haber takibi konusundaki yetersizliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca yerel gazetelerde konu ile ilgili köşe yazısı ya da başyazı sunum şeklinin yer almaması barış gazeteciliği anlamında önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü barış ikliminin tesisinde köşe yazılarından ya da başyazılardan verilecek mesajlar okur kitlesini olumlu yönde etkileme gücüne sahiptir.

Haberi destekleyen görsel materyallerin en önemlisi fotoğrafın haberlerde toplam 60 defa kullanıldığı görülmektedir. Fakat asıl önemli nokta yerel gazetelerde yer alan fotoğrafların neredeyse tamamı şiddet unsuruna odaklanmaktadır. Gazetelerin birinci sayfalarında yer alan haberlerin başlıkları ise çatışmadaki sayıları (ölü, yaralı, gözaltı gibi), kimin daha fazla zarar verdiğini ve şiddet odaklı vurguları ön plana çıkartmaktadır. Söz konusu bu durum, başlıklarda reaktif bir tavırla korku psikolojisinin yaratıldığını ve bir tarafın sorun olarak öne itildiğini göstermektedir. Haberin spot/haber girişlerinde; çatışmanın taraflarının, olayın ortaya çıkış nedeninin ve sonuçlarının özetle okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Haberin en çok okunan öğelerinden biri olan spotlarda; pompalı tüfek, taş, sopa, ölü, yaralı gibi ifadelerin sıklıkla yer alması şiddeti kışkırtıcı bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca siyasal parti temsilcilerinin “iki taraf algısı” ile örtük bir biçimde de olsa “öteki”ni suçlu ilan eden açıklamalarının haber spotlarına taşınması barış odaklı gazeteciliğin önünde engel oluşturmaktadır.

Yerel gazetelerin ana olay ve sunuş kurgusu farklı ideolojik söylemler içerse de ortak pay-

dada buluşularak odaklanılan nokta, uzlaşmazlık alanı ile şiddetin görünür etkileridir. Haberlerde taraflardan birinin vatandaş ya da mahalleli olarak bile nitelendirilmeyerek huzur kaçırarak bir topluluk olarak konumlandırılması; diğer tarafın yaptıklarını meşru kılan ve konuyu çözümsüzlüğe iten bir yaklaşımdır. Yerel gazetelerin insan kaynağı sınırlılığı nedeniyle ajans haberlerine bağımlılıkları sıkıntılı bir durumu ortaya çıkartmaktadır. Söz konusu bu durum haberlerdeki tek tipleşme sorununu başka bir boyuta taşımaktadır. Haber ajanslarının çoğu kez barış gazeteciliğinden uzak şiddet odaklı söylemi, bu kaynağı kullanan gazetelerde “tek tip şiddet kurgusu”nu ortaya çıkartmaktadır. Bu bağlamda yerel gazeteler için önemli bir kaynak olan haber ajanslarının barış odaklı olmaları beraberinde birçok gazeteyi de olumlu yönde etkileyecektir.

Yerel gazetelerde etnik çatışma ile ilgili haberlerde ardalın ve bağlam bilgisi yer almamaktadır. Haberlerde mercek altına alınan tek şey çatışma günü yaşananlar ve sonrasındaki göç olgusudur. Söz konusu etnik çatışma haberlerinin, toplumsal yapıdan ve dinamiklerden izole edilerek kurgulanması olayın “kapalı/sır” olarak kalmasına neden olmaktadır. Barış odaklı gazetecilik için haber söylemi içerisinde ardalının verilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Resmi kaynaklar, siyasal parti temsilcileri ve görgü tanıklarının açıklamaları haber kurgusu içerisinde önemli yer tutmaktadır. Olaylarda yer alan aktörlerin açıklamalarının haberlerde yer alması nesnellik ilkesine uygun düşse de; çatışmaya odaklanan ve onlar-biz propagandası içeren açıklamalar barış gazeteciliğinin önünü kapatmaktadır. Ayrıca yerel gazetelerdeki haberlerin, geleceğe dönük çıkarsama ve değerlendirmeleri içermemesi dikkat çekicidir. Yerel gazete haberlerinin sentaktik yapılarının analizi de ilginç sonuçlar içermektedir. Haber kurgusu içerisinde resmi kaynak ifadeleri pasif, siyasal parti temsilcileri ve olayın taraflarının eylemleri ise aktif cümle yapılarıyla okuyucuya aktarılmaktadır. Barış odaklı gazetecilik perspektifinden bakıldığında olması gereken, var olan sentaktik yapının tam tersidir. Barış ve çözümlenici tarafların görüşlerinin (resmi kaynaklardan ve sivil toplum kuruluşlarından beklenen) aktif, şiddetin görünür etkilerinin ve onlar-biz

merkezli açıklamaların pasif cümleler ile kurgulanması barış odaklı gazetecilik için kritik bir tercihtir. Mikro yapı içerisindeki kelime seçimleri barış/şiddet odaklı gazeteciliğin belirleyici bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Haberlerde kullanılan kelimeler barış gazeteciliğine hizmet eder nitelikte değildir. Bir tarafı suçlu ilan eden (Cono kavgası), küçük düşüren (Eşkıya yaktı) ve kurbanlaştırıcı (mağdur halk) kelimeler şiddete dayalı çözümsüzlük kurgusunu inşa etmektedir.

Yerel gazeteler; şiddetin görünür etkileri yerine görünmeyen etkilerine, çatışmada kullanılan silahlar yerine çatışmanın yarattığı travmalara, çatışma gününün ayrıntıları yerine olayın ardalın ve bağlam bilgisine, yakılan bina ve arabalarda oluşan zarar yerine göç sonrası çok kültürlü yapıdaki erozyona odaklanan haberleri ön plana çıkarttığı barış gazeteciliği yapmak konusunda önemli bir adım atmış olacaktır.

## SONNOTLAR

(1) “Gazeteci, başta barış, demokrasi ve insan hakları olmak üzere, insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. İrk, etnisite, cinsiyet, dil, milliyet, din, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslar arasında nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını (veya inançsızlığını) doğrudan saldırı konusu yapamaz. Gazeteci, her türden şiddeti haklı gösterici, özendirici ve kışkırtıcı yayın yapmamaya özen gösterir.”

(2) 8. maddesinde “Gazeteci, barış, demokrasi, insan hakları, toplumsal ilerleme ve ulusal özgürleşim gibi evrensel insani değerleri savunur...” 9. maddesinde ise, evrensel insani değerlere bağlı bir gazetecinin savaşı, şiddeti, nefreti, ayrımcılığı, ırkçılığı, baskıyı haklılaştıracak bir gazetecilik anlayışından uzak duracağı ve barış için çaba göstereceği vurgulanmaktadır.

(3) Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde (1998: 2114) tahliye kelimesinin karşılığı boşaltma olarak geçmektedir.

(4) Aynı sözlükte (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 1998: 863) göç kelimesi ise şöyle tanımlanmaktadır. Ekonomik, toplumsal veya siyasal sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi.

#### KAYNAKÇA

Alankuş S (2009) Yeni Habercilik Arayışları: Hak Odaklı Habercilik, Yurttaş Gazeteciliği, Barış Gazeteciliği, Yeni Habercinin El Kitabı, Gazeteciliğe Başlarken, Okuldan Haber Odasına, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.

Arslan E (2010) Gazze: Orta Doğu'da Barış Modeli Oturumunun Türk Basınındaki Haber Söylemi, Yeni Düşünceler Dergisi, 5,

Bodur F (1997) Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı, Anadolu Üniversitesi Yayınları No:556, Eskişehir.

Çakır S ve Sarı M. (2009) Mersin'de Kentleşme, Göç ve Kentle Bütünleşme Sorunu, Mersin Sempozyumu, 19-22 Kasım 2008, Mersin.

Demirtaş A (1996) İçel İli İncelemeleri, Opera Kitabevi, Ankara.

Erjem Y (2009). Mersin'de Göç, Kentleşme ve Sosyal Problemler, Mersin Valiliği Yayınları Sosyal Araştırmalar Dizisi: Yayın No:1, Güven Ofset, Mersin.

Erkal M (2005). Küreselleşme Etniklik Çokkültürlülük, Derin Yayınları, İstanbul.

Galtung J (2007) <http://bianet.org/bianet/insanhaklari/102212-baris-gazeteciligi-kilavuzu>, erişim tarihi: 12.08.2011.

Gencel M (1993) Ulusal Entegrasyon ve Gelişme Aracı Olarak Televizyon: GAP TV Örneği, Yüksek Lisans Tezi, AÜ Sos. Bil. Enst., Ankara.

Göktürk A (2007) <http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-18637-34-turkiyenin-refleks-sehri-mersin.html>, erişim tarihi: 26.09.2011.

Hutchinson J ve Smith A D (1996). Ethnicity, Oxford University Press, New York.

İnal A (1994) Haber Metinlerine Eleştirel bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar, Ankara Üniversitesi Yılığ, Ankara.

İnal A (1996) Haberi Okumak, Temuçin Yayınları, İstanbul.

İnceoğlu Y ve Sözeri C (2011) [http://bianet.org/files/doc\\_files/000/000/377/original\\_mutaala\\_ek.pdf](http://bianet.org/files/doc_files/000/000/377/original_mutaala_ek.pdf), erişim tarihi: 12.08.2011.

İrvan S (2006) <http://globalmediatr.emu.edu.tr/bahar2006/BarisGazeteciligi/index.htm>, erişim tarihi: 25.08.2011.

Korkut T (2007) <http://bianet.org/bianet/medya/102482-baris-gazetecisi-ne-yapar-savasga-zetecisi-ne-yapar?>, erişim tarihi: 12.08.2011.

Korkut T (2007) <http://bianet.org/bianet/bianet/102212-baris-gazeteciligi-kilavuzu>, erişim tarihi :12.08.2011.

Köker E ve Doğanay Ü (2010) Irkçı Değilim Ama: Yazılı Basın'da Irkçı Ayrımcı Söylemler, Ece Matbaası, Ankara.

Oğuz İ (2005). Mersin Kentinin Kuruluş Öyküsü, MTSO Yayını, Mersin.

Önder A T (2007) Türkiye'nin Etnik Yapısı, Fark Yayınları, Ankara.

Saraçoğlu C (2011) Türkiye'de Göç Çalışmalarında 1980 Sonrası Paradigma Değişimi, <http://politikadergisi.com/kutuphane/turkiyede-goc-calismalarinda-1980-sonrasi-paradigma-degisimi>, erişim tarihi: 10.09.2012.

Türkdoğan O (2006) Etnik Sosyoloji, Timaş Yayınları, İstanbul.

Türkyılmaz A, Çay A, Avşar Z B, Aksoy M, Pehlivanlı H ve Kökre Z (1998) *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları Bilim Serisi:115, Özkan Matbaacılık, Ankara.

Van Dijk T A (1998) Opinions and Ideologies in the Press, Approachesto Media Discourse, Blackwell Publishers, USA.

<http://www.turkiyegazetesi.com/haberdetay.439754Conolarkimdir?>, erişim tarihi: 10.09.2011.

<http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-7452-34>, erişim tarihi: 11.09.2011.